

Synpunkter på Landsbygdsprogrammet 2014 – 20

Byarörelsens utgångspunkter.

Hela Sverige ska levas arbete har sin utgångspunkt i lokal utveckling för hållbara bygder i ett hållbart samhälle. Genom ett lokalt engagemang startas processer som leder till företagande och utveckling i lokalsamhället. Våra nära 5 000 lokala utvecklingsgrupper mobiliserar medborgarna, organiserar utvecklingsarbetet och integrerar den lokala nivån i samhället i övrigt.

Våra grundläggande värderingar

Hela Sverige ska leva anser att politiken för landsbygdens utveckling ska bygga på följande grundläggande värderingar:

- Vi ska ta tillvara alla våra resurser på ett hållbart sätt för den enskilda bygdens och hela samhällets bästa.
- Vi ska sträva efter ett ”komplett” samhälle med mångfald och valfrihet i bosättning och livsstil. Det ger en minskad sårbarhet och en beredskap för olika utvecklingslinjer – mångfalden är en tillgång när framtiden ter sig oviss. Stad och land ska utvecklas hand i hand. Det finns ett starkt ömsesidigt beroende – och det är inte staden som ska leda landsbygden.
- Vi ska bygga på solidariteten mellan människor och bygder och rättvist fördela samhällets resurser. Lika villkor är en rättviseaspekt som är självklar, men ibland har den också kommit att stå för likformighet och omöjliggjort de lokala lösningarna.
- Vi ska utgå från den enskilda människan och bygdens behov och möjligheter. Principen ”ingen by (och ingen människa heller) är för obetydlig att satsa på, att få chansen”, ska vägleda. Samhällen kommer att växa och gå tillbaka, dynamiken måste finnas. Men ingen ort eller bygd ska förvägras chansen på grund av litenhet eller ”fel” läge.

En politik för landsbygdens utveckling ska vara en hela folkets politik. Den måste utgå från de enskilda människornas engagemang och ha ett underifrånperspektiv. Men den ska också vara en alla sektors politik. För att den ska bli det krävs en stark central samordning. Det handlar alltså både om lokal mobilisering och centrala strategiska beslut!

Varför satsa på allmän landsbygdsutveckling?

En bred satsning på landsbygden och lokal utveckling

- stärker den lokala ekonomin och skapar en motvikt till de starka ekonomiska krafter som verkar i centraliserande riktning. Stimulerar entreprenörskap och ger nya jobb.
- ger en trygghet åt medborgarna och ökade möjligheter att påverka sin försörjning och livsmiljö. Ger ökad livskvalité.

- stärker individers självkänsla, engagemang och inflytande och ger plats till sådana som annars har svårt att göra sig gällande. Stärker därmed lokal demokrati och delaktighet.
- ger möjlighet att på ett hållbart sätt ta tillvara både mänskliga och naturgivna resurser, som annars skulle lämnas outnyttjade eller dåligt utnyttjade i de storskaliga strukturerna.
- ger möjligheter att tillfredsställa behov som annars inte täcks av marknaden eller det politiska offentliga systemet, till exempel behålla eller utveckla vissa servicefunktioner.
- ökar attraktionskraften och ger ekonomisk tillväxt i hela landet, inklusive bygder med ekonomisk stagnation och kanske avfolkning.

Allmänna synpunkter på landsbygdspolitiken och programmet

Det är bra

- att miljön ges större tyngd i landsbygdspolitiken framöver, men det är samtidigt viktigt att det inte innebär en ännu mer byråkratisk hantering
- att gårdsstödet jämnas ut helt över landet
- att miljöstöden styrs till de bygder där insatser bäst behövs för att bevara ett öppet och attraktivt landskap, det vill säga skogs- och fjällbygder och skärgårdar
- att det sker en samordning mellan de olika fondernas program
- att medlemsländerna får större möjligheter att själva anpassa stöden
- att Leader vidareutvecklas och finansieras av alla fonderna och
- att förenklingar genomförs i hanteringen av Landsbygdsprogrammet.

Men Landsbygdsprogrammet

- är fortfarande i huvudsak ett program för stöd till jordbruket, inte ett program för landsbygdens utveckling
- ger småföretagandet allmänt, servicen och infrastrukturen litet utrymme
- lägger inte tillräcklig tyngd vid mobilisering, coachning och rådgivning utanför jordbruket
- har inte – som tidigare program – jämställdheten som horisontellt mål
- innebär inte en kursändring mot ett hållbart samhälle. Miljöprofilen är av mer kosmetisk karaktär
- trots höga ambitioner om enkelhet hos nationellt ansvariga finns uppenbar risk för att vi får ett regelverk som – liksom tidigare – är orimligt och onödigt komplicerat.

Programmets innehåll

Vi vill lyfta fram att

- helheten är viktig. Jordbruket klarar inte ensamt att ge landsbygden en frontposition i utvecklingen framöver. Det är mycket viktigt men ändå bara en del av helheten på landsbygden. Småföretagandet allmänt, inom exempelvis energiomställningen och inte minst inom den växande servicenäringsen, behöver lyftas fram. Nya strategier för kapitalförsörjningen till företag, projekt och bostadsbyggande måste utvecklas, tex nya sparbanker och bygdebolag. Basservicen som butiker och skolor måste bevaras och

utvecklas, betydande investeringar i infrastrukturen är nödvändiga, bla bredband i byarna.

- mobilisering, coachning och rådgivning utanför jordbruket är en förutsättning för att programmet ska fungera. Den här perioden har särskilt byarörelsen haft svag support från rådgivare, kommuner, Leader mfl. Resurser har saknats. Det har tydligt avspeglats i det låga utnyttjandet av bland annat byutvecklingsåtgärden. Folkbildningen har här en viktig uppgift.
- kraftfulla insatser krävs för att stärka den lokala identiteten, kapaciteten och innovationsförmågan. De ska riktas mot lokalsamhällena med sina lokala utvecklingsgrupper och övriga föreningar.
- insatser ska göras för att stärka det lokala inflytandet och rådigheten över bygdernas naturgivna resurser. Ett aktuellt exempel är ersättning och ägande vid etableringar av vindkraftverk. Ett annat är lokal förvaltning av skyddade områden som kan ge avkastning till bygden – och bättre naturvård.
- programmet tydligt ska verka för att stärka och bygga nya strukturer – demokratiskt och ekonomiskt. De nära 5000 lokala utvecklingsgrupperna ska systematiskt stärkas som den första samhällsnivån i samspel med sina kommuner.
- en struktur för den lokala ekonomin, sparande och investeringar lokalt ska utvecklas. De initiativ som tas idag för att samla kapital i lokala bygdebolag och liknande ska stöttas så att de blir en allmän företeelse på landsbygden.
- Leader bör bli ett effektivt verktyg för strukturbyggandet – och givetvis också för den grundläggande mobiliseringen och coachningen. Leader bör garanteras resurser för dessa uppgifter. En ny fördelningsmodell för medlen bör tillämpas som tar bättre hänsyn till områdenas utvecklingsproblematik. Det trepartnerskap som Leader bygger på är viktigt och ska vidareutvecklas.
- en planering underifrån för lokal utveckling och omställning till ett hållbart samhälle ska stödjas. En ambition ska vara att lokala omställningsplaner tas fram i många byar och bygder. Det är särskilt angeläget i periodens inledning.
- grupper som inte alltid ges en självklar plats i landsbygdens utveckling ska lyftas fram. Det gäller kvinnorna och deras företagande och ungdomarna och deras delaktighet i formandet av framtidens landsbygd. Det gäller också invandrarna som utgör en stor resurs för landsbygden när det gäller både förnyelse och ”tryggande” av viktiga servicefunktioner.
- nya lösningar av basservicen är nödvändiga. Även här bör nya strukturer byggas upp. Ett exempel är Bymacken som främst är ett varumärke, men som också innebär regionala samarbeten om inköp och distribution. Liknande strukturer bör utvecklas också inom andra områden, exempelvis inom dagligvaruhandeln. Samordnade lösningar i servicepunkter ska stödjas.
- kompletterande infrastrukturella investeringar, som inte täcks av andra program, måste få utrymme i programmet. Bredband är det mest aktuella exemplet, där behovet av ekonomiska resurser är mycket stort.

Genomförandet

Några viktiga principer för ett effektivt genomförande av programmet.

- Ambitionen om förenklade regler för ansökningar och redovisning måste bli till verklighet. Innevarande period har det snåriga regelverket utgjort ett nära nog oöverstigligt hinder för de små aktörerna, däribland byagrupper, att ta del av

programmet. Hoten om skadestånd har varit ett annat effektivt sätt att avskräcka dessa små aktörer utan stort eget kapital eller möjlighet att låna.

- Stödstrukturen måste förenklas och ge flexibilitet i hanteringen.
- Antalet åtgärder bör reduceras kraftigt. I princip skulle det bara behöva finnas projektstöd och företagsstöd...
- Åtgärderna ska passa också de små ideella aktörerna.
- ”Enklare pengar” med mer förmånliga villkor är absolut nödvändigt. Schablonbelopp och klumpsummor är bra idéer som bör realiseras. Vi har många gånger fört fram principen om tre steg för att ge resurser till det lokala utvecklingsarbetet – bygdepeng, utvecklingscheck och programresurs. Viktigast är att exempelvis en lokal utvecklingsgrupp kan få en pott pengar för att genomföra ett projekt eller program och redovisa i efterhand.
- Handläggningstiderna måste kortas avsevärt. Tiden från ansökan till beslut ska inte överstiga två månader och rekvireringen av pengar ska heller inte behöva ta mer än två månader.
- System för processinriktade stöd bör utvecklas som komplement till de mer kortsiktiga projektstöden.
- Generöst förskott är också ett måste för att byarörelsen och de lokala föreningarna i övrigt ska kunna ta del av programmet. 80% vid starten och resten vid slutredovisningen är rimligt.
- Effekterna av projekten ska mätas istället för att kräva detaljerade redovisningar av småbelopp.
- Den offentliga medfinansieringen utgör ofta ett problem och många bra projekt faller idag på det kravet. Det bör därför slopas eller åtminstone reduceras till ett minimum.
- Ideellt arbete ska räknas som medfinansiering i programmets samtliga delar. Det ger byagrupperna och det lokala föreningslivet i övrigt betydligt bättre möjligheter att ta del av programmet och bidra till måluppfyllandet.
- Även om coachningen, rådgivningen och utbildningen förbättras och regelverket förenklas kommer det sannolikt ändå att behövas ”mellanhänder” som ger support vid ansökningar, administration och löser problem med likviditeten.
- Kommunernas roll i programmet är viktig och ska stimuleras. Kommunala ramprogram är ett bra sätt att komplettera Leader och förenkla administrationen och finansieringen för små projekt.
- Delar av det tekniska stödet bör avsättas till den sociala ekonomins aktörer för att säkerställa deltagande vid beredning, i partnerskap och i samråd.
- En ny modell för fördelningen av budgeten bör utvecklas som tar hänsyn till lokala och regionala förutsättningar. Gleshet, folkminskning och arbetslöshet ska väga tungt och ge resurser.
- En bred kompetens är nödvändig hos handläggande myndigheter. Programmets handläggare måste därför utbildas för att entusiastiskt och kompetent hantera ärenden utöver de som rör det traditionella jordbruket.
- Indikatorerna ska avspegla både kvalitet och kvantitet.

Det här är särskilt viktigt

De här insatserna vi vill hålla fram som absolut nödvändiga för att byarörelsen ska kunna ta del av programmet på ett sätt som stödjer de enskilda bygderna och som skapar tillväxt i hela landet och ett hållbart samhälle.

- En radikalt förbättrad coachning, rådgivning och utbildning. Kan ingen annan aktör klara uppgiften är vi beredda att ta oss an den under förutsättning att erforderliga resurser ställs till förfogande.
- En inriktning på processer och strukturbyggande som komplement till de mer kortsiktiga projekten.
- Ett enklare regelverk med bättre möjligheter att finansiera de små lokala projekten. Klumpsummor, förskott, ideell medfinansiering mm är viktiga delar.
- Fördelningen av de ekonomiska resurserna inom programmet måste ge avsevärt mycket mer pengar till allmän landsbygdsutveckling än nuvarande program och resurser ska i större utsträckning styras till de bygder som bäst behöver dem, dvs skogs- och fjällbygder samt skärgårdar.

Inez Abrahamzon
ordförande

Karl-Erik Nilsson
ordförande

Staffan Bond
verksamhetschef